

Ödesbacka – En släktgård i Södra Hestra

Ur nya Värnamotidningen den 9 September 1933

Ödesbacka är en gammal släktgård i Södra Hestra socken belägen cirka 5 kilometer ifrån Broaryds stationssamhälle och 4 kilometer ifrån kyrkan vid vägen mot Fegen. Man har klara papper på att representanter för samma släkt under sju generationer, eller från senare delen av 1600-talet, brukat detta hemman. Allt talar emellertid för att släktkedjan sträckte sig ännu längre tillbaka i tiden.

Ödesbacka – Det är ett ganska underligt och originellt gårdsnamn. Det säges ha uppkommit därav, att gården trenne gånger blivit ödelagd genom krig och farsoter. Innan de nuvarande ägarna togo itu med stenbrytningar, röjningar och nyodlingar var Ödesbacka ett magert och stenbundet hemman, som väl gjorde skäl för namnet Ödesbacka. Från början var det ett frälse hemman och dess brukare fick erlägga skatt eller arrende till någon adelsman som ägde detsamma. Jordbruket var nog inte mycket värt. Men i de vidsträckta skogarna vimlade det av viltbråd och ålfisket påstås ha varit särdeles givande innan kraftverken nedanför satte stopp för ålynglets vandringar. Folket i Ödesbacka klarade sig därför bra.

Den förste kände bebyggaren i Ödesbacka var högvälborne dannemannen Gudmund Larsson. I en gammal handling ifrån hans tid finnes årtalet 1690 angivet. Förmodligen blev han herre på gården långt tidigare, men de gamla papperen nämna intet härom. Traditionen förmäler att Gudmund Larsson var riksdagsman och åtskilligt talar för riktigheten härav. ** Att han var en framstående person med många järn i elden, det anar man vid genomseendet av domstolsprotokollen och andra handlingar från den tiden. Gudmund i Ödesbacka höjde sig säkerligen över mängden. Han lär ha varit en beryktad björnjägare. På hans tid luffade björnar och vargar omkring i skogarna och Gudmund sköt en björn vid soldattorpet Bräckneåsen, cirka 3 km ifrån Ödesbacka, sägs det. Gudmund måste haft dåliga vapen; ty nalle stöp inte för skottet, men då ryckte Gudmund fram och slog ihjäl honom med bösskolven.

Gudmunds son, Lars Gudmundsson och hans hustru Elisabeth Sandahl blevvo härefter brukare av Ödesbacka. Från deras tid har man årtalet 1719 och förmodligen övertog dom frälsegården vid denna tidpunkt. År 1719 härjades Ödesbacka av en våldsam brand, varvid – såvitt man kan se av syneprotokollet – mangårdsbyggnaden jämnades med marken. Lars och Elisabeth hade inga söner, men väl döttrar och en av dessa ,Britta Larsdotter född 1731, övertog gården vid sitt giftermål med Arvid Arvidsson, född 1721. Gamle Lars gick först ur tiden och hans änka, som bodde hos dottern och mågen på fädernegården, upprättade sedemera ett testamente, vilket förtjänar att citeras. Det lyder:

Emedan det åligger var och en kristen människa betrakta sin levernes vandl här i världen på sin ålderdom och krafternas mera avtagande; alltså har jag även samma noga eftersinnat och i betänkande tagit, att alldenstund min kära måg Arvid Arvidsson i Ödesbacka och min kära dotter hustru Britta Larsdotter under min ålderdom och nu vid krafternas mera avtagande, hava utfäst sig på kärligaste och i möjligaste måtto näst den Högstes bistånd, gå mig tillhanda med vad som tarvas kan, så länge den nådige Guden behagar mig livstiden förläna; allt därför och som jag hädanefter som tillföre åtnjutit min rikeliga och nöjaktiga skötsel av desse min kära måg och kära dotter. För den skuld vill jag åter visa min skyldighet och välmenande häremot och i kärligaste måtto testamentera och förklarar dem berättigade av den lilla egendom som nedan förmäles och antecknad finnes; bestående av alla mina efterlämnade sängkläder av vad sort de ock vara måga, så uldna som linkläder, samt en liten silverstop, en mässingskittel och tvenne stora mässingsljusstakar, ett furuskåp med tvenne dörrar, en ekekista med lås och gångjärn, samt en furukista med behörig lås och gångjärn.

Vilket allt efter min död dem oklandrat skall tillhöra, att bruka, nyttja och behålla såsom all annan dess välfångna egendom, försäkrandes härigenom, att mina andra kära döttrar av denna förenämnda lösa egendomen icke skola tillräknas någon pretention därav, så visst som dem nog är kunnigt mitt

svaga tillstånd. Vilket allt härmed lät intygat varder uti tvenne gode mäns närvaro med mitt namns undersättande av Ödesbacka den 6 april 1766

Elisabet Davidsdotter-Sandahl

Mor Elisabeth skrev sannerligen som en präst, såvida det nu inte är en verklig präst som satt upp detta testamente.

Efter Arvid och Britta blev deras son, David Arvidsson, född 1763, död 1839 samt hans maka Eva Gunnesson, död 1857, innehavare av gården. Efter att först likt fäderna ha arrenderat densamma inköpte de den 1811 den 5 augusti av J.W och M.E Palmstruch, Ödesbacka för 888 riksdaler, 42 skillingar och 8 rundstycken banco. Detta var ett högt pris på den tiden och det måste ha varit ålfisket och jakten som lockade. Själva gården kunde omöjligen ha varit värd en så betydande summa.

Dessa makars son, Anders Davidsson, född 1808 död 1881, och hans maka Ingierd Eliasdotter, död 1867, blevo härefter ägare av gården. De överlämnade densamma till dottern, Eva Andersdotter, född 1858, död 1927, och mågen Johan Pettersson, född 1852, död 1915. Härmed är vi framme vid den nuvarande generationen efter att ha relaterat ett sällsynt välordnat släkregister. De nuvarande ägarna, Karl Johansson, född 1888 och gift med fru Jenny Johansson, samt Valfrid Johansson, född 1900, övertog gården efter modern.

Ödesbacka utgör $\frac{1}{4}$ mantal. År 1926 delades gården i tvenne lika stora delar, varav de båda bröderna nu äga var sin del. Valfrid Johansson innehar själva huvudgården och brodern har den andra delen, på vilken nödiga byggnader uppförts.

Det är sannerligen ett vackert arbete bröderna Karl och Valfrid Johansson har utfört under årens lopp. Man kan gott säga att gårdens avkastning fördubblats. Varje gårdsdel föder numera lika många djur som hela gården förut gjort. Stenen har brutits upp och bortforslats ifrån fälten, stora nyodlingar har skett och andra sådana äro påbörjade. Med tiden blir det två stora gårdar i Ödesbacka om dessa kunniga och nitiska odalmän få fortsätta sitt verk. Det ser ej heller så magert ut nu för tiden. Jorden bär rika skördar och omkring mangårdsbyggnaderna lysa blommorna så vänligt och inbjudande.

Vi har förut nämnt att jakten och fisket förr voro betydelsefulla näringsgrenar för folket i Ödesbacka. När man studerar de gamla handlingar som finns bevarade ifrån 1600-, 1700-, och 1800-talen, finner man också att fisket gav upphov till tvister och processer. Gubbarna hade sina ålkistor och det var inte lätt för dem att samsas om rättigheterna. Mellan Örsjön och Kalvsjön rinner ett vattendrag. Här hade man ålkistorna och här funnos också uppförda s.k. skvalteknar. En av domstolshandlingarna talar om tvenne sådana skvalteknar, belägna efter varandra vid bäcken. Givetvis uppstodo tvister även härom. David Arvidsson hade uppfört sig en liten hammarsmedja vid samma bäck och där tillbringade han sina lediga stunder. De manliga invånarna i Ödesbacka ha sedan gammalt varit särdeles händiga och speciellt har de intresserat sig för smideskonsten. Tyvärr vet man ingenting om David Arvidssons verksamhet i den lilla hammarsmedjan, men man har på gården en del redskap och verktyg, som sannolikt förfärdigats av honom. De nuvarande ägarnas fader var också en duktig smed. Han vistades en tid i Amerika, dit han for för att tjäna pengar. Även hans son, Karl Johansson har varit i Amerika ett tag.

Nya Värnamo-tidningens medarbetare besökte häromdagen den gamla släktgården och fick del av dess mångskiftande, intressanta historia. Den ligger i ett hörn av Jönköpings län. Man har inte så långt till Västergötland och Hallandsgränserna. Det är en fager natur där nere. Ofta är den storslagen, om än en smula dyster. Det är skog, skog, så långt ögat kan nå. Den gamla Kalvsjön som gränsar till gårdens ägor i sydost, var förr en mycket vacker sjö. Vid dess stränder syntes grönskande lövträdsdungrar, här och var avbrutna av odlade fält och gårdar. Gamla gråa torpstugor med vitmenade skorstenar lågo strödda i terrängen. Sjön

sträckte sig över ett område om 105 tunnland. År 1909 blev den sänkt och nu är den gamla sjöbottnen gräsbevuxen. Vattnet är dock inte alldeles borta. Här och var ser man det glänsa fram och särskilt höst och vår kan det bli flod. Därför har olika slag av sim- och vadarefåglar fått sitt stora tillhåll här och under den kallare årstiden komma ofta svanarna i stora flockar till Kalvsjön. Då genljuder nejden av deras sång och man ser de vackra fåglarna segla fram på vita vingar över trakten.

Örsjön, belägen ovanför Kalvsjön, är betydligt större än denna. Det är en fiskrik sjö med steniga stränder, därav kanske namnet. Norr om gården har man de tre Boleremssjöarna. På strandslutningen ner mot Kalvsjön, ett par stenkast ifrån mangårdsbyggnaden i Ödesbacka, ligger en liten torpstuga, vars vita stenskorsten synes på långt avstånd. Det lilla torpstället heter Bäckåsen. Det bebos nu av en gumma, änka efter jägaren och fiskaren Möller. Någon nämnvärd jord finnes icke till stället, utan bebyggarna ha främst livnärt sig medelst jakt och fiske. Gamle Möller lär ha varit en mästare i dessa konster. För hans säkra lod stupade skogarnas villebråd och i hans garn gick fisken.

I en kulle vid Bäckåsen har man funnit lämningar från en mycket tidig bebyggelse, bl.a. stenåldersverktyg. Via Nissan och dess utgrenade vattensystem, över de fordon vidsträckta sjöarna, kommo väl de första jägarna och mästarefiskarna till dessa trakter. Här hade de inte svårt att skaffa sig föda. Avsides från de stora stråken ligger platsen ännu idag och när de första nybyggarna kommo fanns det ju inte alls några vägar. De fiskrika sjöarna vilade i skogens famn. Jorden var väl torr och mager mellan stenarna, men då räknade man inte så mycket med att hämta skördar ur mullen. Man fick vad man behövde till livets nödortf på ett behändigare och intressantare sätt.

I skogarna runt omkring Ödesbacka funnos för ej så länge sedan en massa små torpställen utspridda. Det var låga kojor med de obligatoriska vita skorstenarna. I den bodde seniga kärnfriska och originella människor som inte hade så stora pretentioner på livet. De hämtade sitt kött ifrån skogen och sjön. När skafferiet var tomt kunde de svälta utan knot och gällde det att arbeta så var det inte lätt att överträffa dem. De tillhörde ett släkte, som nu inte har så många representanter kvar. Andra tider ha brutit in och hårdvallsgubbarna har försvunnit en efter en.

Man blir underlig till mods när man vandrar fram i en sådan minnesrik trakt och när man ser ruinerna efter de många små backstugorna. Om dessa nedrivda spiselhällar kunde berätta, då skulle det bli vida bättre historier än de "sanna berättelserna" i "All världen" och andra amerikanska gottköpsalster. Det skulle bli en historia om hårdföra män och modiga kvinnor, om hjältebragder i obygd, om strider och prövningar, varom vi senare tiders barn näppeligen kunna göra oss en föreställning. Men hällarna tiga och de stormpiskade och utmagrade träden därvid vilja ej heller yppa något. Skogen håller på att uppsluka de små gröna plättarna.

Att bebyggarna i Ödesbacka sedan långa tider tillbaka ägnat sig åt smideskonsten ha vi redan nämnt. Därtill kan upplysas, att man på kullarna nedanför gården mot Kalvsjön funnit slagghögar m.m. sannolikt härrörande från den tid, då s.k. osmundsmide förekom. Man förädlade då på ett ganska primitivt sätt sjö och myrmalm och av den sålunda framställda råvaran förfärdigades sedemera redskap och vapen m.m.

I sällskap med huvudgårdens unge ägare herr Valfrid Johansson fingo vi se oss om där ute. Han var själv livligt intresserad av den gamla fädernegårdens historia och han har gjort vissa efterforskningar. Man märkte hos honom en rotad och grundad kärlek till detta stycke Småland, som visserligen inte kan kallas yndigt, men som dock är landet framför andra länder. Båda bröderna äro fast beslutna att vårda sitt arv.

För dem få skogarnas villebråd och sjöns fiskar gå i fred. De har inte fått med av det gamla jägarblodet. Valfrid Johansson berättade för oss om att älgen ofta går fram på ägorna och att rådjuren då och då visar sig i gläntorna. Men att förfölja och döda dem hade han ingen tanke på. Ur jorden ville han taga sin bärgning och jorden i Ödesbacka bär rika skördar nu förtiden.